

L a t w e e f c h u   A w i s e s .

Nr. 37. Zettortdeenâ 13. September 1851.

No Salwes.

Nu gan drihs jau wiffi lauka augti woi jau nonemti, woi tâ irr pa-augufchi, ka jau warc nofpreest, zil mantu mums no teem nahkfees. Tomehr mums — warc buht tillkai us muhsu pufsi — mas preeka no teem irraid. Rudsu un meeschu til tahda kahrtina un graudi fihki un weegli; arri firni naw wiffur labbi isdewufchees; pee kartuppeleem atkal tahs lappas (lakstas) nowihtufchas, un appafschâ tillkai mafums atrohnams, arri jau paschi tee kartupputi fahf plekkaini palikt un puht. Tillkai ausas un linni preeku rahda; lai Deews dohd, ka ausas arri pee kulfchanas isdewugas buhtu, un ka linni to eemehrzeschanu labbi pahrzeestu, jo taggad uhdens ar scho faltu laiku jau dikti wehfs palizzis. Rahposti, kahki (spruhfes) un zitti dahrsu augti pawaffarâ no fpradscheem, bet pehzak no maseem melneem wabboleem (fuklaineem) glufchi tillke no - ehsti, tâ ka daschâ leelakâ dahrsâ warc buht ne kaps kapohstu galwinu ne irraid isaudfis. Zur klahf tanni 27tâ August pee mums jau tahds stiprs falns bija, ka wiffi tee mihkstaki dahrsa augti un pukles nosalle. Seena mums paldeews Deewam gan peetiks, jo mehs gan labbu teefu wairak, kâ pehrnâ gaddâ, sadab-bujam. — Lai nu Deews schehligi wiffseem dohd to fagaidamu gruhtu seemu pahrzeest, un lai pehz sawas leelas apschelofchanas no mums nogreesch wiffas leelas zilweku un lohpu fehr-gas un flimmibas.

Wifs kas wehl naw redseta un finnama leeta, tadeht wehl naw netizzams; to es patâ taggad labbi esmu atfinnis. Sau daschu reisi dsirdeju, ka no aufahm rudsus warroht audfinaht, un kaut dohmaju, ka tahds brihnums ne warroht notikt, tomehr pehrnajâ gaddâ us

jauneem Sahneem pufs stohpu ausu dahrsa stuhrina isfehju; tahs pehz pamahzifchanas trihs reises tanni waffarâ, prohti ar ween tad, kad ausu-fahle ohtru trohpinu parahdija, likke noplaut un tad tahs likku ar meeru augt. Bet redsi! nahkofschâ pawaffarâ no schahs ausu fehllas pateesi rudsu fahle usauge, un kaut ta paretti gan stahweja, tomehr ta fahle labba un kupla isauge, tapat kâ zitti rudsi rudsu-wahrpas istaifija, lihds ar zitteem rudseem seedeja, tomehr diwi neddetas wehlaki palikke gattawas. Dee falmi lihds 6 pehdu bij augstumâ un tahs wahrpas 5 lihds 7 tullu garrumâ un pilnas ar rudsu graudeem. Scho jaunu eemantotu labbibu, ko par ausu - rudseem nosauzu, un kas ittin labbi dihge, nu atkal isfehju rudsu laukâ; tad nu redsefim, kas taggad no tahs isaugs nahkofschâ gaddâ.

Tanni 13tâ Subli deenâ pee mums pehrkons ar negantu leelu auku bijis. Sau preeksch pufs-deenas apmahkulohts bij un pehrkons ruhze, bet us pulksten 4 pehz pufsdeenas atkal tumfchi melni mahkoni zehlahs un peepefchi tahda aula fahze plohfitees, ka Mas-Salwes meschâ diwas weetâs leeli preefchu un behrtes kohki tâ kâ falmi tillke falausti un jukku jukkam fawweesti. Zitti kohki sawâ wirfgallâ, zitti paschâ widdû falausti, zitti ar wiffu falni iszelti, tâ kâ winnu falnes augfchup stahw; wehl zitti no wehja breefmiga spehla tâ kâ swahrpsts jeb kâ strikkis tillke fagrohfiti. Par laimi fchi breefmiga auka tillkai kahdas peezas minutes plohfijahs un no mescha tillkai kahdu gabbalu 500 lihds 600 pehdu garrumâ apgabse. Urri Leel-Sufseijas meschâ zaur scho auku dauds kohki effoht apgabsti un mescham leela stahde notillufi.

Wehl 28tâ August wehlâ waffarâ no pulksten 9 lihds 10 schê fohti gaischu un sawadu

seemeta gaischumu (murgi) warrejam redseht. Debbefs gan drihf staidra un mehnefs ittin gaischi spihdeja, tikkai us seemeta un wakkara pussi leerus mahloni bij redsami. Peepefschi us scho pussi gaischaks palikke un leeli balti starri no turrenes us debbefz zehlahs; pa brihscham weena jeb ohtra debbefz weeta te farkana rahdijahs; bet beidsot no seemeta pusses gan kahdu weerenbelu stundu pahz debbefi ahtri pahzstreedams farkanums pahzstrehje, itt ka weegli padebbefchi, kas no nolehkdamas faules starreem apspihdeti un no leelas aukas pahzsihti, jeb ta ka ugguns leesmas tur no wehja tittu aisdsihtas; beidsot wifs nobahlahs. Bet nu zits debbefz jaukums parahdijahs. So tee padebbefchi bij augstali pazehlschees un beesali palikkuschi, ta ka us winnu pussi jo tablaki fahke liht, bet us rihtas pussi mehnefs wehl ittin gaischi spihdeja: tad nu us mahklutu pussi brangu un staidru warra-wihkfi ni warreja redseht, wissu stihpu (Halbbogen) ittin ta ka tikkai pee deenas zaur faules apspihdechanu tas warr notikt. Schi retta nakts parahdichana kahdu pufs stundu pee debbefz palikke redsama.

Ghr. Joh. Fuchs,
Salwes draudses mahzitajs.

Notikkums pee Indijahneerem Ameri- kas semmes dalka.

Amerikanera Awises raksta scho wehra leekamu notikkumu: Kahds wirfneeks Beallis ar saweem laudim zaur to semmi Gilas eedams, jahje pehz tam, kad tas sawus saldatus lehgeri pamettis un teem drohschu weetinu norahdijis, us sawu labbaka sirgu us jakti. Kahdas feschas Calendera juhdes jahjis, schim laimejahs stirnu schaut. Schis no sirga nokahpis un sawu meddijumu gribbedams uszelt, pamanna

azzis us augfchu pazehlis leelu barru Apatschujahneeku (meschu-kauschu), kas scho bija mannijuschi, un ka nikni eenaidneeki schim wirfu strehje. Winni bija warr buht wirfneeka plintes schahweenu dsirdejuschu, jeb moi tohs duhmus redsejuschi, un schim nu turwejuschees, bes ka winsch to buhtu mannijis. Wirfneeks gan labbi sinaja, ka, kad tee us saweem plikkeem kalneem tik kahdu baltu zilweku fateekahs, tad wiina nahwe tik teescham irr, ka festdeenas schihdeem schabbas. Winsch atstahje tadeht tulihf sawu meddijumu, lehze sawam sirgam muggura, us kuru kahjahm tas warreja labbali palaištees, ne ka kahds us tschiggana wahrdu, un aislaide aulam ween us sawa lehgera pussi. So mannijuschu dsinnahs tee mescha-laudis btaudami un kleegdami tam pakkat, preezigi par sawu laupijumu, kas drihf teem rohkā nahks; bet — jebfchu gan tee par wiina nahwi prezajahs, tak muhsu wirfneeks bij drohsch, ka winsch no winnu naggeem isbehgschoht, jebfchu gan wiina sirgs dauds masaks un wahjaks bija, ne ka scho. Lihds sawam lehgerim pufszele tizzis, winsch pahz augsta kalna gallu jahdams eerauga weenu no saweem saldateem kahjam no ohtrpufs kalna prettin nahkam. Winsch bija sawam wirfneekam pakkat nahzis, gribbedams tam us jakti lihdscht schaut. — Wirfneeka behgschana, kas ka paschuttis us kalnu strehje, un Indijahneru btaustichanahs — kas atkal no ohtras pusses kalnam wirfu steidsahs — tam nabhaga zilwekam jaw itt staidri ween parahdija, kahdas behdas to gaida, un schis sirgam abbas rohkās prettin turredams bailigi isfauze: „Al Bealla kungs! luhdsami glahbjeet jelli manni! Es esmu prezejees, esmu tehws no feschem masseem behrneem!“ — Wirfneeks, jebfchu gan pats nahwes breefmas, peeturreja sawu sirgu, nokahpe no ta un nodewe sirgu tam saldutam ar teem wahrdeem: „Tu nu gan tapfi isglahbts! Tahj tik knaschi us lehgeri un fakti manneem zitteem laudim, lai wiini mannu lihki peenahkamā gohdā paglabba.“ — An tee schiktrahs — jahjejs zerredams no nah-

wes nu isglabtees, wirsneeks meerigi nahwi gaididams; jo wifs tas kalns bija itt pliks bes kahdeem kohkeem un allahm. — Redsedams, ka nu jaw jamirst, isnehme schis sawu masu pistoliti no asohs, apsehdahs zekmallâ, gaididams sawu nahwes-stundinu zaur Indijahneru rohkahm, Deewa Tehwa schelastibai pawehledamees. — Ne ilgi arri Apatschi us kalnu usstrehje, un tad wirsneekam par ne-isfakkamu pahrbrihnofchanu kâ paschuttuschichi tam garram aisstrehje no ta kalna us leiju, bes ka tee buhtu winnu usluhkojuschi. Schee tai leelâ kreeschanâ ne buht ne bija to wirsneeku usluhkojuschi, jo winnu azzis teem til us to sirgu uu us jahjeju bijuschas, kurram tee trihs juhdses jaw bija pakkat dsinnuschees. Tee no kahda kahjam gabjeja ne ko warr buht ne sinnaja, un tas wirsneeks teem til buhs rahdijees woi par kahdu akmini jeb woi par kahdu kaktuskohku, kas tais tusschâs weetâs dauds reis tur atrohnahs. — Muhfu wirsneeks nu kâ no pascha Deewa glabhts un pestihts, palikke dsihws un weffels sawâ weetâ fehsoht, jo Indijahneri pilnâ kreeschanâ ween tam jahjejam pakkat dsinnahs lihds pat lehgerim, tã kâ jahjejs tilko dsihws wehl isglabbahs; jo Indijahneri bija tam til tuwu jaw tappuschichi erkam schis lehgeri eetizzis, ka tee to jaw bija bischicht woi nu ar lohdi jeb woi ar schaujamubultu eewainojuschichi. Wirsneeks redsedams, ka schee jaw probjam aisstrehjuschi, ne buht wairs dauds par sawu leelu laimi ne apdohmajahs, bet dewahs ar lihkmumu pa zittu zektu us sawu lehgeri; un lehgeri laimigi aisstappis, atradde patlabban sawu jahjeju, kam winsch sawu sirgu ar teem wahdeem dewis: „Gahda, ka mans lihkis peenahkamâ gohdâ tohp aprakts,“ un arri tohs zittus saldatus jaw taifotees winna lihki eet melleht un to gohdâ glabbahst. Kahds preeks nu bija saldateem un wirsneekam un jahjejam, kad wiffi dsihwi aikal kohpâ fatikkahs. — Schis notikkums irr wehrts katram zilwekam mihligâ peemianâ palikt; jo tas arri muhs mahza:

1) Palihdsi labpraht tawam tutwakam, ir

tad, kad tas tew itt gruhthi nahkajs. Deews atkal tewim mihligi palihdschis.

- 2) Kad nahwe preeksch azzim tew jaw rahdahs, ne bihstees, bet luhdsi Deerou — winsch tewi wehl spehj isglabht.
- 3) Zil falda irr ta apsinnafchanahs, tehwu ar feschcem maseem behrneem isglabht; scho no nahwes, tohs behrnus no gruhthahm behdu-deenahm, kas fehredeenischeem un atstahtem buhtu bijis Jareds.
- 4) Zil brihnischligi irr Deewa zekki, zil scheligis Winna Tehwa prahts irr allaschin us teem wahjeem zilweka behrneem! Tapedz lai us Winnu zerram preeka- un behdu-deenâs, Winsch gan darrihs. Dahwidâ dseed: Tawa schelastiba irr lihds debbestim leela, un Tawa pateesiba lihds padebbestim.

(Dahw. ds. 57, 11.)

E. F. S.

Warr buht labbi gan?

Tanni Amerikaneru walsti Wisconsin irr preeksch ne ilga laika schahds likkums islaists: Kas brandwihna-schenki gribb turreht, tam ne waijaga no waldischanas nekahdas atwehleschanas luhgtees, nedf winnam par to kahda muita jamakfa. — Nu brihnum! kas tee par labbeem likkumeem? — Pag' pag', paklaufees! jo katram, kas tahdu schenki gribb turreht, tudat us weetâs 3000 dollari *) drohschibas-nauda jamakfa. Ja kahds winna schenki peedferrahs un reibumâ kaut kahdu stahdi padarra, tad ta stahde bes kahdas luhgschanas no schihs drohschibas-naudas ja-atlihdsina. Ja kahds pee winna peedsehrees daschas deenas nogukt un darbu aislawe, tad waijag winna feewai til dands no tahs drohschibas-naudas dabbuht, zil winnas wihrs tannis futtuma-deenâs aislawejts. Un ja kahdu dsehreju brandwihns nahwê rahwis, tad winna feewa un

*) Dollars irr wairaf ne ka 133 kapeiki sudr. nauda.

behrni no tahs drohſchibas-naudas uſturrami
u. t. j. pr. Un ſuhdsibas par dſehreju parradeem
pee nekahdam teefahm ne tohp peenem-
taſ. — Pa zittahm walſtihn tur arr jau raug
peh3 ſchi likkuma ſchenkuſ eetaſiht.

E. Dünſberg.

Mannigſ ſehnſ.

Wihrſ no frohga eedams fateekahſ ſehnu,
kaſ patlabban ar ſawu kulliti uſ plezzeem uſ
ſtohlu eet. Wihrſ leelu weggi rohkä neſdams
un biſchliht no brandwihna ſaſillis ſehnu jauta:
„Wuiſch, eſ tewim dohſchu to weggi, ja tu
man pateiz, kur Deewſ irr.“ — „Eſ tew pee
wegga wehl labbu ſtaſkanu ſihwo klahſ dohdu,
ja tu man pateiz, kur Deewſ na w,“ atbild
ſehnſ un eet ſawu zekku tahtak. E. F. C.

Waffaraſ - waffaraſ.

Skatt', ſaule dikti gurdena
Uſ mahjahm taggad aieſtaiga.
Tai ſilſ un ſarkanaſ mahloniaſch
Zrr raibaiſ kabbat' nehdodſiaſch,
Ur to ta peeri ſlauziht ſteidſ,
Un ſaraſ peh3 ſtarra mirſſeht beidſ.

Tai taggad newaid ſwehtbeena:
Kahdſ gaſſch taſ zeiſch, kaſ jaſtaiga;
Un laukä, dahrfä, plawinä
Tai darba Deewa ſwehtiba:
Wiſſ gaiſchumu un ſiltumu
No winnaſ gaid if brihtinu.

Tai daſcha puffe japuſchko,
Ur pehrwehm ſeedi jaraibo,
Un bittehm, kaſ peh3 mebbduſ freiſ
Tai ſeedu-kannaſ japeeleij;
Zr kullainim zil waijaga
Wihrſ puffeſ winnai jagahda.

Kur feſberes til lihgojahſ
Tai japehrwe tahſ ſarkanaſ;
Kur aſhbolu til ſchuhpojahſ
Un wahrpäſ druwä paſlannaſ,
Kur japeeſchauj tai ſtarrini,
Lee ja-iſtaifa derrigi.

Un kleeku-dahrfä, ſtattecteeſ
Kahdſ brihnumſ zur tahſ gaddijeſ:
Skatt', tumſchaſ dſiaſ — audekli
Ka krihtſ tur balti pehrweiti;
Gan weſcherene preezajahſ,
Tak ſaulei „paldeſ“ ſakka maſ.

Ta kohkuſ meſchöſ paſtaipa
Un ſabli plawäſ audſina.
Kur iſkaptſ kriht til plahwejam,
Tur ſaule palihdſ ſtrahdaht tam.
Un brihnumſ! — ſeenſ jau waffaraſ,
Kaſ wehl no rihta ſeedeja.

Nudeen! kur aſz til paſkattahſ,
Tur dahrföſ, lauköſ, ſehtmalläſ,
Wiſſapfahrt ſtaidri erauga,
Zil ſaulei darba waffaraſ.
Ka mahte ſawuſ behrniuſ,
Ta ſilda, kohpi un audſe muhſ.

Tadehl ta dikti gurdena,
Nedſ tiht wairſ waffar-dſeeſmina.
Tai ſweedri pluhſt — ta atpuhſteeſ
Gribb tur uſ kalna apſehſteeſ.
Wehl pehd'go reiſi uſſmaid' mumſ,
Sauz: „Duffeet! — meegſ lai ſaldſ irr jumſ!“

Tè nu uſ weenreiſ paſuhd ta;
Zil gailiſ tohrna-wiſſegallä
Wehl ſihſe paſſat. Kaſ tad ſchim
Wehl truhtſi? — Naw deeſgan wiſſegribbim.
Nu iſmuhſ tam arr muddigi
Un nolaiſch tumſchu gardini.

Mumſ arr buhſ duſſeht jadohbaſ
Un jaſlehdſ azzis gurdenaſ;
Nedſ dſeeſnu waijag aiſmeegohſ.
Darbſ meegu ſaldu darriht proht.
Kad beena gohdam pabeigta,
Tad ſalda duſſa naſſina.

E. Dünſberg.

Teefaſ fluddinaſchana.

Tai 15tä Mei ſ. g. ſaimneeka mahte, Dahrte Utrajſ
wahrda, 72 gadduſ wezza, no Leiſaſ Bulderu mah-
jahm no rihta agri mahjaſ aſſahjuſi, un atpaſſat wairſ
ne nahkuſi, ir turpmahſ no neweena ne irr redſeta.
Kutriſ, kaſ ſinnatu, kur ſchi paſubduſe wezza atraikne
peeklihduſi, tohp luhgäſ, ſcheit ſinnu atlaiſt. Wiſſchu-
muiſchaſ pagäſta teefa, tai 4tä September 1851. 3

(Nr. 561.) Pagäſta wezzakajſ Fahn Rubben.
Teefaſ ſkrihweriſ H. Lieventhal.

W r i h w d r i t z e h t.

No juhrmalläſ-guberniaſ augſtaſ walbiſchanaſ puffeſ: Collegienrath v. Braunſchweig, Jenſer.

No. 315.